e*forum

Píše Michal Topor

(E*forum, 18. 04. 2012)

Ústí nad Labem již několik let platí za středisko pozoruhodné snahy navazovat na spletitou, zpřetrhanou tradici badatelského zájmu o „německou práci v Čechách“, zájmu, jehož počátky lze sledovat hluboko do 19. století, kdy v souvislosti s rozvojem českých domén (institucí) vzdělanosti a vzdělávání a ostatně také na pozadí dalších proměn politických, demografických a hospodářských byli Němci v Čechách nuceni zřetelně a vlastně poprvé formulovat své (specifické, regionální) dějiny, definovat své aktuální (regionální) postavení a projekty a vytvářet instituce na podporu těchto činností. „Oba národy žijící v českých zemích“ – píše Miroslav Kunštát v úvodním textu knihy **Hledání centra** – „postupně vytvořily oddělené a navzájem spolu nepříliš komunikující akademické instituce a reprezentace“ (s. 33). Praha přestávala být neproblematickým a cílovým prostorem: „měnící se národnostní složení metropole (tj. Prahy) a národnostní diferenciace vědeckých a školských institucí obohacovala individuální mapy a zkušenostní prostory o nové reference: pro Němce z Čech ještě více stoupá akademická atraktivita Vídně, sílí význam německých univerzit, zejména Berlína, Lipska a Mnichova“ (tamtéž). Současně rostl význam příhraničních („sudetských“) oblastí, kam postupně směřovala řada plánů a iniciativ, jež měly vést k vybudování alternativní, mimopražské sítě vědění a vzdělávání. Právě v pokusu o re/konstrukci vzniku a proměn této sítě tkví podstata nedávno vydaného svazku (s podtitulem **Vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století**, usp. Kristina Kaiserová a Miroslav Kunštát, Ústí nad Labem, Albis International 2011, 448 stran). Ten čítá šestnáct statí, autorský tým deset hlav (spolu s pořadateli Petr Lozoviuk, Alena Míšková, Milena Josefovičová, Marie Macková, Václav Houfek, Tomáš Okurka, Miloslava Melanová a Elisabeth Fendl); soustředěny jsou zhruba dva typy pojednání. Část z nich usiluje celistvě pojednat určité formy německého živobytí v Čechách (střední a vysoké školství, knihovnictví, muzejnictví a výstavnictví) v delších obdobích, část se velice důkladně zaobírá vybranými akcemi, institucemi a městy – „centry“ (Liberec, Ústí nad Labem, Cheb).

Zvláštní pozornost – s výhledem ke kontextu věd o „krásném“ písemnictví – zasluhuje jistě studie Petra Lozoviuka Etnografie jako národní věda (s. 59–98), zdůrazňující význam rektorské přednášky germanisty Augusta Sauera (1907, otištěna pod názvem Literatur und Volkskunde) pro etablování „národopisné vědy“ v prostředí pražské německé univerzity. Národopis zde již několik let předtím vznikal v těsné vazbě k provozu filologických seminářů (germanistického a slavistického) a v korespondenci s rozvojem etnografie v českém prostředí; zájem o „regionální zvláštnosti venkovského lidu směřoval do autentického terénu, za který byly považovány periferní oblasti. Zvláštní pozornost zde na sebe poutala lidová slovesnost“, ze sféry kultury

„materiální“ architektura a kroje. Lozoviuk důkladně analyzuje pojmosloví Sauerova textu (s úběžníkem v pojmu „charakterologie národního ducha“), připravuje si tak půdu pro zevrubné vypsání dějin této disciplíny, kteréžto zahrnuje portréty klíčových figur (Adolf Hauffen, Bruno Schier, Gustav Jungbauer, Josef Hanika) – a také pasáž o tom, jak folkloristicky orientovaný obor vlastně celkem logicky, i když nikoli jednoduše zapadl do soukolí říšské národně-socialistické ideologie i praxe a ovšem s tímto cejchem posléze (po válce) byl – spolu s ostatním aparátem pražské německé univerzity – z Čech „odsunut“; tomuto tématu se v úvodní stati věnuje Miroslav Kunštát, především v kapitolce Věda a poválečná sudetoněmecká identita (s. 45–57): viz odstavce o založení sdružení Adalbert Stifter Verein (1947) či Collegium Carolinum (1949), tedy institucí dodnes činorodých.

www.ipsl.cz